

เรื่อง การค้าในศตวรรษที่ 21 กับทรัพย์สินทางปัญญา
Trade in the 21st Century and Intellectual Property

ผู้เขียน รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี โสคติยานุรักษ์
Associate Professor Montree Socratyanurak, Ph.D.

บทคัดย่อ

ในยุคแห่งการแข่งขันกันด้วยความสามารถ การสรรค์สร้างนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ทำให้มิติของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคการค้าระหว่างประเทศ จำเป็นต้องตระหนักและใส่ใจถึงปัจจัยที่ช่วยผลักดันให้เกิดผลในเชิงบวก และสร้างสิ่งแวดล้อมให้สนับสนุนการเกิดทักษะการประดิษฐ์คิดค้นให้เพิ่มมากขึ้นด้วยทุนมนุษย์ภายในประเทศ ไปพร้อมๆ กับการพัฒนา ปรับปรุงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้แข็งแกร่ง เพื่อเสริมศักยภาพการแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศ เพิ่มอำนาจทางการค้ากับประเทศคู่ค้า สร้างความเชื่อมั่นในการลดปัญหาความล้มเหลวของตลาด และเพิ่มศักยภาพการผลิตทั้งการประหยัดต่อขนาดและการประหยัดต่อขอบเขต

Abstract

In the era of an ability-driven competition, creating innovation and invention is causing economic growth. As a result, the country which is economic structure depending on international trade need to be aware and pay attention to the increasing knowledge, supportive economic development and enabling environment factors in order to generate more skills and creativity for domestic human capital. In addition, the stronger development and improvement intellectual property rights are needed for strengthening the international competitiveness. Other reasons for increasing the significance of intellectual property rights in international trade are to enhance trading power and creating confidence to reduce market failures and increasing productivities both for improving the economies of scale and economies of scope.

บทนำ

ในเชิงหลักการแล้ว การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นปัจจัยหนึ่งในความสัมพันธ์ระหว่างการค้าระหว่างประเทศกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยกระบวนการส่งผ่านแรงจูงใจ ผลักดันให้เกิดการคิดค้น และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ (Keith E. Maskusa and Mohan Penubartib, 1995) ซึ่งภายใต้แบบจำลอง Endogenous growth theories ในหลายแบบจำลอง ต่างมีพื้นฐานแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ เป็นตัวผลักดันให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผ่านองค์ความรู้ของมนุษย์ (David M. Gould and William C. Gruben, 1996) ซึ่งก่อให้เกิดผลแห่งการพัฒนาตามมา กล่าวได้ว่า ช่องทางการส่งผ่านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไปสู่การพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น พึ่งพาการสะสมองค์ความรู้ของทรัพยากรมนุษย์ (Keith E. Maskus, 2000) ซึ่งได้รับจากการศึกษาที่มีเพียงพอ และมีคุณภาพ ประกอบกับการมีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดค้น สร้างสรรค์นวัตกรรม เทคโนโลยีใหม่ ด้วยความเชื่อมั่นในสิทธิแห่งสิ่งใหม่เหล่านั้น อาทิ การให้การคุ้มครอง การให้สิทธิในความคิด ฯ หรือที่เรียกว่า “สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา”

Intellectual property rights หรือ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา คือ สิทธิที่ให้แก่บุคคลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้สร้างหรือเป็นผู้ที่คิดค้นสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยหัวใจและความคิดของเขา (The World Trade Organization, 2016) หรืออาจหมายถึงการคุ้มครองความคิดสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดสิ่งประดิษฐ์ งานด้านศิลปะวรรณกรรม การออกแบบ ตลอดจนสัญลักษณ์ ชื่อ ภาพที่ใช้ในเชิงพาณิชย์ ด้วยกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เช่น สิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายทางการค้า ซึ่งนับเป็นความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางความคิดของนักประดิษฐ์กับผลประโยชน์ทางการเงิน (World Intellectual Property Organization, 2016) ทั้งนี้ การให้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาถือเป็นการส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมแห่งการสร้างสรรค์ และการก่อเกิดนวัตกรรม สะท้อนให้เห็นได้จากงานที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งยืนยันว่าปัจจัยทั้งคู่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อาทิ งานศึกษาของ Elhanan Helpman (1993) ยืนยันว่าประเทศที่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะมีผลทำให้นวัตกรรมเพิ่มขึ้นได้ในระยะสั้น ภายใต้ข้อจำกัดที่ว่าประเทศนั้นทำการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ในขณะที่ Rod Falvey, Neil Foster and David Greenaway (2004) แสดงให้เห็นว่าการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในทิศทางเดียวกันในกลุ่มประเทศที่

มีระดับรายได้ต่ำและสูง ผ่านการนำเข้าเทคโนโลยีและแรงขับเคลื่อนของการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ จากองค์ความรู้ของมนุษย์ แต่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ชัดเจนในกลุ่มประเทศรายได้ระดับปานกลาง ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากผลแห่งการชดเชยในการลอกเลียนแบบที่เกิดขึ้น องค์ประกอบในด้านความรู้ และระดับความเข้มข้นของการคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญา

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการตระหนักและให้ความสำคัญในสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มข้น มีคุณภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาระบบนวัตกรรมของประเทศ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกันผลักดันให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การประดิษฐ์นวัตกรรม และการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ให้เกิดขึ้น ก้าวทันการแข่งขันในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 เนื่องจากการมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสะสมองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาของทรัพยากรมนุษย์ จะเป็นการเพิ่มศักยภาพด้านการแข่งขันในเวทีโลก และสนับสนุนให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของประเทศตามมา

บทบาทของทรัพย์สินทางปัญญาต่อการพัฒนาประเทศ

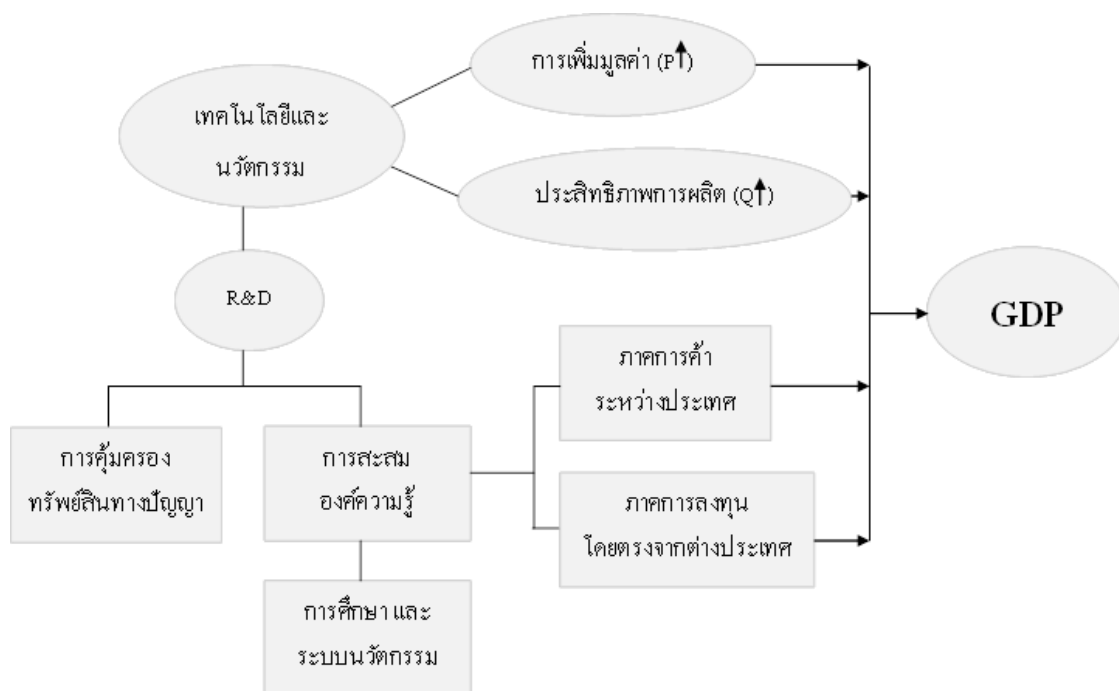
ในระบบเศรษฐกิจแบบเปิด ภาคการค้าระหว่างประเทศนับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาและเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีโครงสร้างระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคการค้าระหว่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งหมายรวมถึงประเทศไทย และกลุ่มประเทศอาเซียน ที่ผลักดันให้ประเทศของตนเกิดการเจริญเติบโตได้จากแรงขับเคลื่อนในภาคการค้าระหว่างประเทศ โดยได้รับทั้งผลประโยชน์ทางการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือรายได้ของประเทศ และผลประโยชน์ในการถ่ายโอนความรู้และเทคโนโลยี นวัตกรรมระหว่างประเทศซึ่งเป็นผลได้ในมิติของการพัฒนาจากการเติบโตของภาคการค้าระหว่างประเทศ นั้นหมายถึง การถ่ายโอนเทคโนโลยี (Technology Transfer) นวัตกรรม และองค์ความรู้สู่ทรัพยากรบุคคล ผ่านการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) ทำให้เกิดผลแห่งการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) ในประเทศขึ้นทางอ้อม ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การค้าระหว่างประเทศกระจายผลประโยชน์ให้เกิดผลแห่งการพัฒนาเกินกว่าศักยภาพของประเทศ (Gene M. Grossman and Edwin L. C. Lai, 2004)

นอกจากภาคการค้าระหว่างประเทศจะส่งผลได้ต่อการพัฒนาประเทศผ่านการถ่ายโอนเทคโนโลยีและองค์ความรู้ด้วยการนำเข้าเทคโนโลยีระดับสูงระหว่างประเทศแล้ว การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศก็นับเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการถ่ายโอนเทคโนโลยี และผลักดันให้เกิดผลแห่งการพัฒนาประเทศขึ้น แต่กระบวนการที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดผลในเชิงบวกต่อภาคการค้าระหว่างประเทศ และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศนั้น จำเป็นต้องมีกลไกที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับประเทศคู่ค้า โดยเฉพาะภาคการค้าระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ที่ค่อนข้างมีระดับความเสี่ยงในเรื่องของการลอกเลียนแบบ และการละเมิดลิขสิทธิ์สูง ฉะนั้นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มข้น จะส่งผลให้ประเทศกำลังพัฒนา มีอำนาจทางการค้าได้มากขึ้น (Gene M. Grossman and Edwin L. C. Lai, 2004) โดยผ่านกลไกไปสู่ประสิทธิภาพในการผลิตที่เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economics of Scale) และการประหยัดต่อขอบเขต (Economics of Scope) ซึ่งสุดท้ายจะส่งผลในเชิงบวกต่อเนื่องไปสู่การเติบโตและการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญประการแรกสำหรับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศเป็นสำคัญ

แม้ว่าความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างการค้าระหว่างประเทศ นวัตกรรม การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจ จะยังมีความคลุมเครือในเรื่องของปัจจัยใดเป็นเหตุและปัจจัยใดเป็นผล (Causality Test) แต่ผลการศึกษาในปัจจุบันยืนยันได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน โดย Elhanan Helpman (1993) แสดงผลการศึกษาที่ยืนยันว่าการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่แข็งแกร่ง จะช่วยเพิ่มนวัตกรรมขึ้นได้ในระยะสั้น และจะมีส่วนผลักดันให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ตามมา ในขณะที่ผลการศึกษาของ Lee G. Branstetter et. al (2006) แสดงให้เห็นว่าการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีผลทำให้การวิจัยและพัฒนา (R&D) และนวัตกรรมในประเทศขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่เงื่อนไขที่ทำให้เกิดการการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานั้น มาจากการขยายตัวในการถ่ายโอนเทคโนโลยีจากภาคการค้าระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จะมีผลสนับสนุนและร่วมผลักดันให้เกิด R&D เกิดเทคโนโลยีและนวัตกรรมในประเทศเพิ่มมากขึ้น แต่โครงสร้างการศึกษา

ภายในประเทศที่ขาดการสอดประสานระหว่างกัน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการประดิษฐ์ คิดค้น การก่อเกิดเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ขึ้นในประเทศย่อมยากที่จะปรากฏ ดังนั้น เพื่อผลแห่งการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน นอกจากจำเป็นจะต้องพัฒนาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้แข็งแกร่ง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประเทศคู่ค้า และดึงดูดการลงทุน โดยตรงจากต่างประเทศแล้ว ยังจำเป็นต้องยกระดับการศึกษา และพัฒนาระบบนวัตกรรมของประเทศให้มียอดความรู้ที่มากเพียงพอ มีสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการคิดค้น และมีบรรยากาศที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงจะเป็นกระบวนการที่ยังผลแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ทั้งในเชิงของการเพิ่มมูลค่าสินค้าจากผลผลิตของนวัตกรรม และกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพทั้งในเชิงคุณภาพของสินค้า ระยะเวลาที่ใช้ในการผลิตและปริมาณสินค้า ซึ่งในท้ายที่สุดจะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับการพัฒนาทุนมนุษย์ อันเป็นปัจจัยสำคัญของการสนับสนุนให้ประเทศมีศักยภาพ และมีอำนาจทางการค้ามากขึ้น ตลอดจนทำให้ประเทศเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในระยะยาว (ดังภาพ 1)

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการค้าระหว่างประเทศ นวัตกรรม การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจ

การแข่งขันภายใต้การปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 ด้วยทรัพย์สินทางปัญญา

ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมนำไปสู่การพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ถูกขับเคลื่อนด้วยการถ่ายโอนเทคโนโลยี (Ha-Joon Chang, 2010) ซึ่งกระบวนการนี้เชื่อมโยงมาสู่การพัฒนาองค์ความรู้ของทรัพยากรมนุษย์ ทำให้ทรัพยากรมนุษย์ในช่วงเวลานั้น หรือแรงงานที่มีทักษะด้านเทคโนโลยี จำเป็นจะต้องได้รับการคุ้มครอง เพราะนอกจากจะเกิดการถ่ายโอนเทคโนโลยีระหว่างกันแล้ว ในกระบวนการดังกล่าวยังเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานขึ้นด้วย ทำให้เกิดกระบวนการถ่ายโอนองค์ความรู้ เกิดการยกระดับและพัฒนาทุนมนุษย์ตามมา ซึ่งจะเห็นได้ว่ากระบวนการของการพัฒนาเศรษฐกิจในมิตินี้ พึ่งพาการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีที่ถูกคิดค้นขึ้นระหว่างกัน ดังนั้น เพื่อการธำรงไว้ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ที่จะไม่ถูกบิดเบือนไป จึงจำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสะสมองค์ความรู้ และเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการความคิดเพื่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม

การขับเคลื่อนและการพัฒนาเศรษฐกิจในทุกวันนี้ นอกจากจะพึ่งพาการแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น เนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจของแต่ละประเทศเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิด (Open Economy) แล้ว แต่ละประเทศยังอยู่ในยุคที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” ที่อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีความรวดเร็วสูงผ่านการติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยหลักในการทำธุรกรรม ฉะนั้นการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ จะเข้าไปในลักษณะของการอาศัยเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางทั้งสิ้น ทำให้ในปัจจุบันวิถีแห่งการแข่งขันระหว่างกันไม่ได้อยู่ที่การลดต้นทุนการผลิต ต้นทุนแรงงาน ต้นทุนวัตถุดิบ และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนแล้ว แต่ปัจจัยสำคัญหรือ Key Success แห่งการแข่งขันและการมีอำนาจทางการค้า จะต่อสู้กันด้วยความสามารถแห่งการประดิษฐ์ คิดค้น (Ian Hargreaves, 2011) เนื่องจากโลกแห่งเศรษฐกิจในยุคดิจิทัล ที่มีการเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ทั่วถึง ทำให้ช่วยลดความได้เปรียบในเรื่องของปัจจัยการผลิตต่างๆ ลงไป จนคงเหลือไว้เพียงศักยภาพของทุนมนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องขององค์ความรู้ การประดิษฐ์ การคิดค้น และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อการสร้างสรรค์เทคโนโลยี และนวัตกรรมเท่านั้น ที่นับเป็นปัจจัยสำคัญของการขับเคลื่อนและเป็นข้อได้เปรียบสำหรับการแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศ ฉะนั้น การสร้างสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศให้เอื้อต่อการคิดค้น ด้วยการพัฒนาการศึกษา ระบบนวัตกรรม และความแข็งแกร่งในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบการขึ้นทะเบียนเครื่องหมายทางการค้าในกระทรวงเกษตรธิการตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2453 ก่อนที่จะมีการพัฒนาให้มีมิติของการคุ้มครองที่กว้างขวางมากขึ้นตามอิทธิพลของภาคการค้าระหว่างประเทศ การทำสนธิสัญญาทวิภาคี และการเข้าร่วมภาคีของอนุสัญญาสำคัญต่างๆ จนกระทั่งมีพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 เป็นทางการฉบับแรก ซึ่งจะเห็นได้ว่า การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทยนั้นมีมาอย่างยาวนานด้วยระยะเวลากว่า 106 ปี แม้ว่าช่วงเวลากว่าครึ่งหนึ่งของการคุ้มครองฯ จะยังไม่ชัดเจนและครอบคลุมมากเพียงพอ แต่อย่างไรแล้วพระราชบัญญัติคุ้มครองฉบับสุดท้ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาก็มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาไม่น้อยที่ทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยควรมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศได้ แต่เพียงกลไกด้านกฎหมายอาจไม่เพียงพอต่อการยังผลในเชิงบวกให้เกิดขึ้นได้

อย่างไรก็ตาม การที่ต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคของนักคิด การสรรค์สร้างนวัตกรรม และเศรษฐกิจดิจิทัลที่รวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้หลายภาคส่วน โดยเฉพาะรัฐบาลไทยตระหนักและตื่นตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ด้วยการปรับปรุงพัฒนาให้กฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีความเข้มข้นไปพร้อมๆ กับการขยายขอบเขตในการคุ้มครองให้กว้างขวางและเพิ่มมิติในเชิงลึก เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมให้เกิดความเชื่อมั่นในการป้องกันการละเมิด เพิ่มอำนาจทางการค้ากับประเทศคู่ค้า และมุ่งลดการบิดเบือนของตลาด (David M. Gould and William C. Gruben, 1996) ซึ่งเป็นการหลีกเลี่ยงสถานการณ์ความล้มเหลวของตลาด (Market Failure) ที่อาจจะเกิดขึ้นในประเทศได้

ทั้งนี้ การเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในยุคอุตสาหกรรม 4.0 ของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศนั้น จำเป็นต้องใส่ใจการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาควบคู่ไปกับการยกระดับด้านการศึกษา และพัฒนาระบบนวัตกรรมของประเทศไปพร้อมกัน ซึ่งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยละเลยปัจจัยด้านการศึกษา และการพัฒนาระบบนวัตกรรมของประเทศ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากกลไกการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มข้นในประเทศ สามารถส่งผลให้เกิดการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ในประเทศค่อนข้างต่ำ รวมทั้งเริ่มส่งสัญญาณในเชิงถดถอยลง

ยุคอุตสาหกรรม 4.0 ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการพัฒนาด้านการศึกษา ระบบนวัตกรรม และความเข้มแข็งของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไปร่วมกันและสอดรับกันอย่างเหมาะสม เพราะปัจจัยดังกล่าวนับเป็นกลไกคู่ขนานที่สมบูรณ์ (David M. Gould and William C. Gruben, 1996) ในการช่วยผลักดันให้เกิดนวัตกรรมใหม่ที่มีคุณภาพ เกิดการคิดค้นที่สร้างสรรค์ ผลักดันให้เกิดการวิจัยและพัฒนา (R&D) และยกระดับคุณภาพของทุนมนุษย์ ซึ่งจากการรายงานของ The World Intellectual Property Organization พบว่า ประเทศไทยมี Global Innovation Index (GII) ซึ่งเป็นดัชนีที่สะท้อนได้ถึงมิติของทรัพย์สินทางปัญญาลดต่ำลง (ดังตาราง 1) เนื่องจากบทบาทของกฎหมาย การใส่ใจในทุนมนุษย์และการวิจัย การพัฒนามิติของการศึกษา และความเชื่อมโยงของนวัตกรรมในประเทศไทยขาดความชัดเจน เพียงพอ และเหมาะสม รวมทั้งยังขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันในกระบวนการระหว่างการศึกษา ระบบนวัตกรรม และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งๆ ที่ปัจจัยเหล่านี้เป็นกลไกคู่ขนานที่จำเป็นต้องพัฒนาร่วมกัน

ตาราง 1 แสดงสถิติด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย

	2558		2559	
	คะแนนเต็ม 100 คะแนน	อันดับจาก 141 ประเทศ	คะแนนเต็ม 100 คะแนน	อันดับจาก 141 ประเทศ
Global Innovation Index (GII)	38.1	55	36.5	52
บทบาทของกฎหมาย	44.1	65	43.4	70
ทุนมนุษย์และการวิจัย	31.1	60	30.7	70
ภาพรวมการศึกษา	51.1	45	43.3	78
<i>ค่าใช้จ่ายการศึกษาต่อ GDP</i>	7.6%	9	4.9%	53
<i>งบประมาณรายจ่ายของ รัฐบาลด้านการศึกษาต่อ GDP ต่อหัว</i>	37.4%	10	19.7%	58
ความเชื่อมโยงของนวัตกรรม	25.6	96	25.2	84

ที่มา: WIPO, Cornell University, INSEAD (2016)

ดังนั้น ภายใต้การแข่งขันในยุคนี้ ประเทศไทยควรใส่ใจมิติของทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงลึกให้มากขึ้น เพราะไม่เพียงมิติด้านกฎหมายเท่านั้นที่มีความสำคัญ แต่มิติด้านการศึกษา และการพัฒนาระบบนวัตกรรม ถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่มีน้ำหนักของความสำคัญไม่ต่างกัน เสมือนการทำงานที่สอดคล้องประสานกันของอวัยวะด้านซ้ายและด้านขวา

สรุปและเสนอแนะ

การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในมิติของภาคการค้าในศตวรรษนี้ ชูปัจจัยแห่งการแข่งขันในเรื่องของศักยภาพทางความคิด การประดิษฐ์ และการสร้างสรรค์สินค้า บริการ อันเป็นนวัตกรรมใหม่ และเทคโนโลยีใหม่ ฉะนั้นกลไกสำคัญเพื่อเสริมศักยภาพในการแข่งขันยุคนี้ จนนำผลประโยชน์ในเชิงบวกไปสู่การพัฒนาประเทศได้นั้น ประกอบไปด้วย 2 ประการหลักๆ ที่จำเป็นจะต้องพัฒนาไปคู่ขนานกัน คือ

- (1) การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มข้นทั้งในเชิงกว้างและลึก เพื่อป้องกันการละเมิดในมิติต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม และเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศแห่งการสร้างสรรค์ รวมทั้งเอื้อประโยชน์ต่อภาคการค้าระหว่างประเทศ และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เนื่องจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่แข็งแกร่ง เป็นการลดความเสี่ยงในปัญหาการบิดเบือนตลาดได้ทั้งในภาคการนำเข้า และการส่งออก ตลอดจนยังเพิ่มศักยภาพและความเชื่อมั่นให้กับประเทศคู่ค้าในเรื่องของการลอกเลียนแบบ ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งของการเพิ่มโอกาสทางการค้า และเพิ่มอำนาจทางการค้าได้ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการลงทุน โดยตรงจากต่างประเทศให้สามารถขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นได้
- (2) การพัฒนาการศึกษา และระบบนวัตกรรมในประเทศ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้กลไกการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะผลเชิงบวกที่ส่งต่อไปสู่การพัฒนาทุนมนุษย์ เนื่องจากการก่อเกิดการขยายตัวในการวิจัยและพัฒนา (R&D) การเพิ่มจำนวนเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ภายในประเทศนั้น เกิดจากการสะสมองค์ความรู้ ซึ่งถึงแม้ว่าบางส่วนในทุนมนุษย์ โดยเฉพาะในส่วนขององค์ความรู้ นั้น จะได้รับอิทธิพลมาจากภาคการค้าระหว่าง

ประเทศ และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ด้วยการถ่ายโอนเทคโนโลยีระหว่างกันก็ตาม แต่ระบบการศึกษาที่ดี มีเพียงพอ และเสริมการคิดสร้างสรรค์ สนับสนุนให้เกิดทักษะการประดิษฐ์คิดค้นให้เพิ่มมากขึ้นได้ จะเป็นกลไกจำเป็นอีกประการหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ และได้รับการพัฒนา ยกระดับคู่ขนานไปกับการพัฒนา ปรับปรุงกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์ต่อศักยภาพในภาคการค้าและก่อให้เกิดผลเชิงบวกในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไปในระยะยาว

บรรณานุกรม

- David M. Gould and William C. Gruben. 1996. The role of intellectual property rights in economic growth. *Journal of Development Economics*, Vol. 48. pp. 323-350.
- Elhanan Helpman. 1993. Innovation, Imitation, and Intellectual Property Rights. *Econometrica*, Vol. 61, No. 6, pp. 1247-1280. Available:
<http://www.jstor.org/stable/2951642?origin=JSTOR-pdf>.
- Gene M. Grossman and Edwin L. C. Lai. 2004. International Protection of Intellectual Property. *The American Economic Review*, Vol. 94, No. 5. pp. 1635-1653.
- Ha-Joon Chang. 2010. Intellectual Property Rights and Economic Development: Historical lessons and emerging issues. *Journal of Human Development*, Vol.2, No.2. Available:
<http://dx.doi.org/10.1080/14649880120067293>.
- Ian Hargreaves. 2011. Digital Opportunity: A Review of Intellectual Property and Growth. Available:
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/32563/ipreview-finalreport.pdf.
- Keith E. Maskus. 2000. Intellectual Property Rights and Economic Development. *Case Western Reserve Journal of International Law*. Volume32 Issue3. Available:
<http://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol32/iss3/4>.
- Keith E. Maskusa and Mohan Penubartib. 1995. How trade-related are intellectual property rights?. *Journal of International Economics*, Vol. 39. pp. 227-248.
- Lee G. Branstetter, Raymond Fisman and C. Fritz Foley. 2006. Do Stronger Intellectual Property Rights Increase International Technology Transfer? Empirical Evidence from U.S. Firm-Level Data. Available: <http://repository.cmu.edu/sds>.
- Rod Falvey, Neil Foster and David Greenaway. 2004. Intellectual Property Rights and Economic Growth. Research Paper Series Internationalisation of Economic Policy.

The World Trade Organization. 2016. What are intellectual property rights?. Available:

https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intell_e.htm.

WIPO, Cornell University and INSEAD. 2016. Global Innovation Index 2016 Winning with Global Innovation. Available:

http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf.

World Intellectual Property Organization. 2016. What is Intellectual Property?. Available:

<http://www.wipo.int/about-ip/en/>.